

Elit Yıldız Atletlerin Gençler ve Büyükler Kategorisindeki Başarı Süreçlerinin İncelenmesi: Tanımlayıcı Araştırma

Investigation of the Success Processes of Elite Youth Athletes in the Junior and Senior Category: Descriptive Research

^{id} Sare BOSTANCI^a, ^{id} Hacı Ahmet PEKEL^b, ^{id} Latif AYDOS^c

^aBandırma Onyedü Eylül Üniversitesi Manyas Meslek Yüksekokulu, Mülkiyet Koruma ve Güvenlik Bölümü, Balıkesir, Türkiye

^bGazi Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Antrenörlük Eğitimi Bölümü, Hareket ve Antrenman Bilimleri ABD, Ankara, Türkiye

^cGazi Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü, Ankara, Türkiye

ÖZET Amaç: Çalışmanın amacı, 1999-2013 yılları arasında Yıldızlar Dünya Şampiyonalarında final yarışan elit yıldız atletlerin ilerleyen yıllardaki başarı durumlarının incelenmesidir. **Gereç ve Yöntemler:** Çalışmada, atletizmde 21 branştan toplam 2.829 yıldız elit atletin takibi yapılmıştır. Veriler "World Athletics" veri tabanından elde edilmiştir. Elit yıldız atletlerin, ilk olarak Gençler Dünya Şampiyonalarında final yarışma durumları sonrasında Büyükler Dünya Şampiyonalarında finallerde yarışma durumları, son olarak Olimpiyat Oyunlarında finallerde yarışma durumları incelenmiştir. Veriler Microsoft Excel programıyla analiz edilmiş, frekans ve yüzde (%) değerleri ele alınarak analiz edilmiştir. **Bulgular:** 2.829 atlet içinden 716 (%25,3) atlet gençler kategorisinde final yarışabilmişken, 130 (%4,6) atlet büyükler kategorisinde final yarışmıştır. Yalnızca 80 (%2,8'i) atlet son basamak olan Olimpiyat Oyunlarında final yarışma başarısını Gösterebilmiştir Ülke sıralamasında Amerika Birleşik Devletleri, Almanya ve Rusya'nın ilk üçte yer aldığı görülmektedir. Cinsiyet bulgularında elit yıldız düzeyinde erkek sporcu katılımının daha fazla olduğu görüldükçe, gençler kategorisinden başlayarak kadın sporcuların elit düzeyde spora devam etme oranlarının erkek sporculardan daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bulgulara göre spora devam etme oranlarına bakıldığında en başarılı sporcuların atlama branşlarında yarışan sporcular olduğu görülmektedir. Ayrıca yıldızlar kategorisinde elde edilen başarıya göre büyükler kategorisindeki başarı oranında büyük bir düşüş yaşandığı belirlenmiştir. **Sonuç:** Yıldızlar kategorisinde elit düzeyde yarışan atletlerin gelecek yıllarda elit seviyede spora katılımlarında büyük oranda düşüş yaşandığı görülmüştür. Yıldızlar kategorisinden büyükler kategorisine geçişte büyük bir kayba sebep olan nitelikli (elit) atlet sayısındaki kaybın; yetenek seçimi, erken özelleşme, fiziksel gelişimin bireyselliğinin göz ardı edilmesi ve uygun antrenman metodlarının uygulanmaması, ülkelerdeki sportif yapılanmaları gibi birçok faktöre dayanabileceğini ve bu çerçeveden hareketle sportif yapılanmaların oluşturulabileceği düşünülmektedir.

ABSTRACT Objective: The aim of the study is to examine the success of elite youth athletes who competed in the finals of the Stars World Championships between 1999 and 2013 in the following years. **Material and Methods:** In the study, A total of 2,829 youth elite athletes from 21 branches in athletics were tracked. Data was obtained from the "World Athletics" database. Elite youth athletes first compete in the finals of the Junior World Championships, then compete in the finals of the Senior World Championships and, finally, their status to compete in the finals of the Olympic Games. examined. Data were analyzed with Microsoft Excel program, frequency and percentage (%) values were analyzed. **Results:** 2.829 716 athletes (25.3%) out of the total number of athletes were able to compete in the final in the youth category, 130 (4.6%) athletes competed in the final in the senior category. Only 80 (2.8%) athletes have achieved the final step of competing in the final at the Olympic Games. In the country ranking, the United States of America, Germany and Russia in the top three of the elite youth level. In gender findings at elite youth level male athletes participated more in the youth category. starting with female athletes to continue sports at the elite level were found to be higher than male athletes. According to the findings, when we look at the rates of continuing sports, the most successful athletesIt is seen that there are athletes competing in jumping branches. Also according to the success achieved in the youth category a significant decrease in the success rate was observed. **Conclusion:** Youth athletes competing at the elite level in the category of elite level in the coming years. There has been a significant decline in their participation in sports. Youth athlete in the transition from the senior category to the senior category a loss in the number of qualified (elite) athletes; talent selection, early specialization, ignoring the individuality of physical development, and It is thought that it can be based on many factors such as not applying appropriate training methods, sportive structures in countries and that sportive structures can be created based on this framework.

Anahtar Kelimeler: Atletizm; başarı düzeyi; elit seviye; alt yapı

Keywords: Track and field; success level; elite level; youth athletes

KAYNAK GÖSTERMEK İÇİN:

Bostancı S, Pekel HA, Aydos L. Elit yıldız atletlerin gençler ve büyükler kategorisindeki başarı süreçlerinin incelenmesi: Tanımlayıcı araştırma. Turkiye Klinikleri J Sports Sci. 2024;16(1):14-22.

Correspondence: Sare BOSTANCI

Bandırma Onyedü Eylül Üniversitesi Manyas Meslek Yüksekokulu, Balıkesir, Türkiye

E-mail: sbostanci@bandirma.edu.tr

Peer review under responsibility of Turkiye Klinikleri Journal of Sports Sciences.

Received: 25 May 2023

Received in revised form: 29 Oct 2023

Accepted: 15 Nov 2023

Available online: 08 Jan 2024

2146-8885 / Copyright © 2024 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Alt yapıda elde edilen başarının elit atlet gelişiminde ön şart olup olmadığı konusunda tartışmalar mevcuttur.^{1,2} Elit seviyede olan sporcuların büyük bir çoğunluğunun alt yapıda en iyi performansı sergileyen sporcular olmadığı belirtilmiştir.^{3,4} Zelichenok'un yaptığı çalışma, Dünya Gençler Atletizm Şampiyonası sonuçlarının analizinde, finalistlerin ve madalya sahiplerinin yaklaşık 2/3'ünün büyükler kategorisinde başarıya ulaşmadığını göstermiştir.⁵ Bu durum spora elit düzeyde devam etmeyle ilgili olarak yetenek seçimi unsurunun önemli bir kriter olduğunu göstermektedir.⁴

Erken ergenlik döneminde yapılan sporcu seçimlerinde uzun vadeli başarının öngörülmesi son derece zordur. Yetenek seçiminin amacı, belirlenen spor dalında en yetenekli sporcuları bulmak ve geliştirmektir.^{3,6} Bireysel bir spor branşı olan atletizmde yetenek seçiminin ilk aşaması olan branş eğitimi erken ergenlik döneminde yapılmaktadır.⁷ Yetenek belirlenmesi 3 evreden oluşmaktadır. İlk evre ön seçim olarak adlandırılan motor özelliklerin belirlendiği, spor branşına özgü yeteneğin henüz önem arz etmediği evreyi ifade etmektedir. İkinci evre kızlar için 10-15, erkekler için 10-17 yaş aralığını kapsayan, biyometrik ve niteliksel özelliklerin ön planda olduğu evreyi ifade etmektedir. Son evrede ise sporcuların uluslararası arenada ülkeyi temsil edebilme ve şampiyonaya katılım barajları başta olmak üzere madalya adayları olabilecek potansiyeldeki gençlerin seçiminden oluşmaktadır. Atletizm için yetenek seçiminde optimal yaş grupları belirlenmesinde 3 kategori mevcuttur. Kronolojik olarak ele alındığında spor uygulamasına başlama yaşı 10-12 iken, özel antrenmana başlama yaşı 13-14, yüksek verim antrenmanına başlama yaşı olarak ifade edilen elit seviyeye ulaşma yaşı 18-23 yaş aralığı olarak ifade edilmektedir.⁸ Kariyer planı yapan sporcuların ve antrenörlerinin en yüksek performansa ulaşma ihtimali olan yaşı ve bu performansı koruyabilecek oldukları süreyi ortalama olarak sporcular 20'li yaşlarında belirli bir sporda performansının zirvesine ulaşıyor olsa da elit sporcuların belirli branşlardaki en yüksek performans yaşı hakkında oldukça az araştırma mevcuttur. Güncel olmayan bir kaynak olmakla birlikte özellikle atletizm alanında Schulz ve Curnow, en iyi performans yaşının branşlar arasında farklılık gösterdiğini sa-

vunmuştur. Örneğin patlayıcı kuvvet ve hız gerektiren branşlar için en iyi performans yaşı, dayanıklılık gerektiren branşlar için ön görülen en iyi performans yaşından küçük olmaktadır.⁹ Kadınlar için en iyi performans yaşının erkeklerden küçük olduğu sonucuna varılmıştır.⁷ 800 m ve yüksek atlama branşları dışında, kadınların altın madalya kazandıkları yaş ortalaması erkeklerin altın madalya kazanma yaşından bir yaş küçük olduğu görülmektedir.¹⁰ Türkiye'de de genç atletler arasında atletizmdeki spor bırakma oranının oldukça yüksek olduğu görülmektedir.¹¹

Spora elit düzeyde devam etme oranları bir başka bağlam olan ülkelerin spor yapıları perspektifinden değerlendirildiğinde ise üst düzey sporcu yetiştirmek ve madalya kazanmak için yetenek seçimlerinin ve yapılanmalarının yeniden tasarlanması gerekliliği görülmüştür.⁷ Atletizmde önder olan ülkelerde elit genç atlet gelişimine yönelik programlar mevcuttur. Programların amacı yeteneğin tanımlanması ve geliştirilmesidir. Programın başarısı elit genç atlet yetiştirilmesiyle ölçülmektedir.² Başarı kaygısının ülkelere ön planda olduğu gerçeği, genç sporcuları daha erken yaşlarda yoğun antrenmanlara maruz bırakmış, uluslararası müsabakalara katılan sporcuların yaş ortalamalarının düşmesine sebep olmuştur.¹² Sonuç olarak, erken özelleşme ortaya çıkmıştır. Erken özelleşmeyi teşvik eden spor programlarıyla ilgili olarak yazarlar, erken başarı unsurunun, üst düzeydeki başarının tahmin edilmesinde önemli bir katkısının olmadığını ileri sürmüşlerdir.^{10,11,13}

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Durum analizi olarak ele alınan çalışmada 1999'dan 2013 yılına kadar yapılmış olan Dünya Atletizm Yıldızlar Şampiyonalarında finalist olan 2.829 sporcunun gelecek yıllardaki Dünya Gençler Atletizm Şampiyonalarında, Dünya Atletizm Büyükler Şampiyonalarında ve Olimpiyatlarda finalist olma durumları "World Athletics" veri tabanındaki verilere bakılarak incelenmiştir. Yıl aralığının 1999-2013 olarak tutulmasının öncelikli nedeni Dünya Yıldızlar Atletizm Şampiyonalarının başlangıç yılının 1999 olmasıdır. 2013 yılının belirleyicisi olan durum ise bu yıllar arasında yıldızlar kategorisinde olan sporcuların 2019 yılında elit düzeyde büyükler kategorisinde yarışabilmeleridir. Sporcuların başarı durumları

incelenirken istenen ölçüt her kategori için final yarışmış olmalarıdır. Çalışmaya katılan 1999-2013 yılları arasında Dünya Yıldızlar Şampiyonalarında final yarışmış olan atletler elit yıldız atlet olarak, Dünya Gençler Şampiyonalarında final yarışmış olan atletler genç atlet olarak, Dünya Büyükler Şampiyonalarında final yarışmış atletler büyük atlet olarak ve olimpiyatlarda final yarışmış olan atletler olimpik atlet olarak tanımlanmıştır.

Veriler “World Athletics”in resmî internet sayfasında bulunan veri tabanından sağlanmıştır. Finalist olmak için sporcuların tüm branşlar için belirlenen seçme barajlarını geçmeleri gerekmektedir. Finale kalma barajları da şampiyonaya katılım barajları gibi “World Athletics” tarafından belirlenmektedir. Finalist olma durumu iki şekilde olmaktadır:

“Q” ile ifade edilen finale kalmak için belirlenen dereceyi ifade etmektedir. Atma ve atlama branşları için ilk 12 sporcu, kısa mesafe koşuları için ilk 8 sporcu, orta mesafe ve uzun mesafe koşuları için 20 sporcu ve daha alt sayıdaki sporcu sayısı finalist olarak yarışabilmektedir. İkinci belirleme için “q” ile ifade edilen seçme işlemi gerçekleştirilmektedir. “q”, şampiyonada belirlenmiş olan “Q” derecelerine ulaşan sporcuların yukarıda belirtilen finalde yarışacak olan sporcu sayılarına ulaşamaması sonucunda gerçekleşir. “Q” derecesini gerçekleştiren sporcuların ardından en iyi dereceyi yapmış olan sporcular “q” ile finalde yarışmaya hak kazanmaktadır. Şampiyona seçmelerinde belirlenen sayıdan fazla “Q”

baraj derecesini geçen sporcu olduğu takdirde “Q” baraj derecesini geçen her sporcu finalist olma hakkı kazanmaktadır. Çalışma Helsinki Deklarasyonu prensiplerine uygun olarak yapılmıştır.

İncelenen yıllarda yıldızlar kategorisi başta olmak üzere seçme olmadan final yarışılan yarışlardaki sıralamalar kabul edilmiştir.

YAŞ KATEGORİLERİNİN BELİRLENMESİ

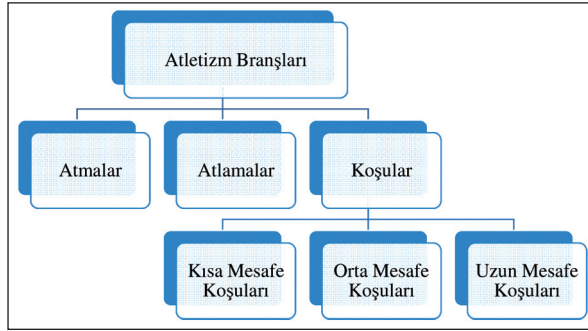
Yıldızlar, 18 Yaş Altı (U18) Erkekler ve Kızlar: Yarışma yılının 31 Aralık tarihinde 16 ya da 17 yaşında olan her sporcu ifade etmektedir. Gençler, 20 Yaş Altı (U20) Erkekler ve Kadınlar: Yarışma yılının 31 Aralık tarihinde 18 ya da 19 yaşında olan her sporcu ifade etmektedir. Büyük Erkekler ve Kadınlar: Yarışma yılı U20 ve daha büyük yaş gurubunu kapsayan sporcuları ifade etmektedir.

Çalışma içinde incelenen yıldız atletler için finalist olma durumlarının incelendiği yarışmalar ve yarışmaların yapıldığı yıllar [Tablo 1](#)'de sunulmuştur.

Atletizm branşları çalışma özelinde; atmalar, atlamalar, koşular şeklinde, koşu branşları da kendi içinde kısa mesafe koşuları, orta mesafe koşuları ve uzun mesafe koşuları olarak ele alınmıştır ([Şekil 1](#)). Çalışma içinde incelenen ana branş kategorilerinin altında atmalar için; gülle atma, disk atma, çekiç atma, atlamalar için; uzun atlama, yüksek atlama, sıırıyla atlama, üç adım atlama, kısa mesafe koşuları için; 100 m, 200 m, 400 m, 100 m engelli, 110 m engelli, 400 m engelli, orta mesafe koşuları için; 800 m, 1.500 m, uzun mesafe koşuları için; 300 m, 500 m, 1.000 m,

TABLO 1: Kategorilere göre yarışma yılları.

Kategoriler	Yıllar							
	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013
Yıldızlar	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013
Gençler	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014
	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2016
Büyükler	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017	
	2007	2009	2011	2013	2015	2017		
	2009	2011	2013	2015	2017			
	2011	2013	2015	2017				
Olimpiyatlar	2004	2008	2008	2012	2012	2016	2016	2016
	2008	2012	2012	2016	2016			
	2012	2016	2016					
	2016							

ŞEKİL 1: Yıldızlar, gençler ve büyükler kategorileri için incelenen branşlar.

3.000 m su engelli, 2.000 m su engelli disiplinleri bulunmaktadır. Maraton, yürüyüş, dekatlon, heptatlon ve bayrak yarışmaları çalışmaya dâhil edilmemiştir.

İSTATİSTİKSEL ANALİZ

Çalışmaya ait bulguların istatistiksel analizinde Microsoft Excel (Microsoft, New York; ABD) programı kullanılmıştır. Gruplama yöntemiyle gerçekleştirilen çalışmamızda; Sporcuların ülkeleri, branşları, yarıştıkları şampiyonalar ve yılları, kategorileri ve yarışlardaki sıralama verileri kullanılmıştır. Şampiyonalarda ve olimpiyatlarda final yarışmış ülkeler belirlenerek kıtalar şeklinde gruplandırılmıştır. Gruplar tablolaştırılarak değişkenlerin frekans ve yüzde (%) hesaplamaları yapılmıştır.

BULGULAR

Tablo 2’deki sonuçlar göstermektedir ki yıldızlar kategorisinden başlayarak incelenen 2.829 sporcudan, 716 sporcu gençler kategorisinde, 130 sporcu büyükler kategorisinde, 80 sporcu ise olimpiyatlarda final yarışmayı başarmıştır.

Tablo 3’e göre yıldızlar kategorisinde 1.439 (%50,9) erkek, 1.390 (49,1) kadın toplamda 2.829 sporcu elit seviyede yarışmaktayken bu sayı gençler kategorisindeki elit atletlerde erkeklerde 325 (%45,4) kadınlarda 391 (%54,6) olmaktadır. Büyükler kategorisinde elit atlet olarak yarışmaya devam eden erkek sporcuların sayısı 54 (%41,5), kadın sporcuların ise 76 (%58,5) olmakta, olimpiyatlarda finalist olarak yarışan erkek sporcular 29 (%36,3) iken kadın sporcular 51 (63,8) olarak görülmektedir.

Tablo 4’e göre branş bulguları değerlendirildiğinde atlamalar kategorisinde 30 (%37,5), atlamalar

kategorisinde 27 (%33,8), kısa mesafe koşular kategorisinde 14 (17,5), uzun mesafe koşular kategorisinde 8 (%10), orta mesafe koşular kategorisinde 1 (1,3) ve toplamda 80 (%100) sporcu yıldızlar elit düzeyden başlayarak olimpiyatlarda finalist olmaya hak kazanmıştır.

Tablo 5’e göre elit düzeyde spora devam kriteri ülkelere göre değerlendirildiğinde ilk 3 sırayı Rusya, Almanya ve Amerika Birleşik Devletleri’nin paylaştığı görülmektedir. Bulgularda çıkan sonuçlara göre yıldız elit sporcu katılım oranında 21. sırada kalan Küba’nın olimpiyata katılımında 4. sıraya yükseldiği, Çek Cumhuriyeti’nin ise yıldız elit sporcu sıralamasında 24. sıradayken, olimpiyat yolunda devam eden sporcularının bu sıralamayı 5’e çektiği görülmektedir. Türkiye ülke sıralamasında alt kategoride 30. sıradayken, çalışmadaki kriterlere uygun olarak Olimpiyat Oyunlarına katılım sağlayan 2 atletle 16. sıraya yükselmiştir.

TARTIŞMA

KATEGORİ BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışmamıza paralel olarak Hollings ve ark.nın Yeni Zelandalı ve Avustralyalı sporcular üzerine yaptıkları çalışmada, 1986-2008 yıllarında yapılmış olan Dünya Gençler Şampiyonalarında final yarışmış Yeni Zelandalı sporcuların %74’ünün büyükler kategorisinde yarışmadığı görülmüştür. Bu oran çalışmamıza paralel olarak Avustralyalı sporcular için %71 olarak belirtilmiştir.¹⁴

Boccia ve ark., 1994-2014 arası yarışan atletlerin 12 yaşlarından sporu bırakma yıllarına kadar olan gelişmelerini incelenmiştir. 16 yaş altı kategorisinde başarılı olan atletlerin %60’ı büyükler kategorisinde başarı gösterememiştir. World Athletics Yıldızlar (U18) kategorisinde yapılmış en iyi derecelerini belirtmek yerine “Dünya En İyi Dereceleri” olarak belirtmektedir. Bu kararın, atletizm yöneticilerinin ve antrenörlerinin henüz gelişim aşamasında olan yıldız sporcuları ağır antrenmanlara maruz bırakarak rekorlara teşvik etmemesi amacıyla alındığı düşünülmektedir.¹⁵

Uzun Vadeli Sporcu Gelişimine göre uluslararası arenada başarı elde edilmesi planlanan aşama

TABLO 2: Elit yıldız atletlerin kategoriler arası geçiş durumları ve oranları.

Kategori	Yıldızlar	Gençler	Büyükler	Olimpiyat	Genel toplam
n	2.829	716	130	80	2.829
%	-	25,3	4,6	2,8	

TABLO 3: Elit yıldız atletlerin kategoriler arası geçiş durumunda cinsiyete göre dağılımları.

Cinsiyet	Elit yıldız atlet		Genç atlet		Büyük atlet		Olimpik atlet	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Erkek	1.439	50,9	325	45,4	54	41,5	29	36,3
Kadın	1.390	49,1	391	54,6	76	58,5	51	63,8
Toplam	2.829	100,0	716	100,0	130	100,0	80	100,0

TABLO 4: Olimpiyatlarda finalist olan atletlerin branşlara göre dağılımı.

Branşlar	n	%
Atlamalar	30	37,5
Atmalar	27	33,8
Kısa mesafe koşular	14	17,5
Uzun mesafe koşular	8	10,0
Orta mesafe koşular	1	1,3
Toplam	80	100,0

Kazanmak için Antrenman evresidir.¹⁶ Bu evrede kızlar için uygun görülen yaş 18 erkekler için ise 19 yaş olmaktadır. Ancak atletizm gibi geç özelleşme gerektiren spor dallarında sporcuların en iyi performans düzeyine ulaşma yaşı 18-26 olarak belirlenmiştir.⁷

Bu bilgiden hareketle büyükler kategorisinde incelenen atletlerin yaşlarında alt sınır olarak tercih edilen yaş aralığı 19-21 olarak belirlenmiştir. Beklenen performans için erken olan bu yaş grubunun gelecek yıllarda yapılacak olan Büyükler Şampiyonaları ve Olimpiyatlarda daha iyi sonuçlar elde edecekleri öngörülmektedir. Performans çıktısı ile ilgili olarak optimal yaş aralığı 18-23 olarak ele alınacağından bahsi geçen yaş aralığı da büyükler kategorisi ve devamında başarılı olacak potansiyeldeki sporcuları belirlemek için uygun olmaktadır.⁸

CİNSİYET BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışmada incelenen 2.829 elit yıldız atletin 1.439'unu erkek sporcular oluştururken 1.390'ını

kadın sporcular oluşturmaktadır. Gençler kategorisinde bu durum 325 erkek atlet ve 391 kadın atlet olarak belirlenmiştir. büyükler kategorisinde ise 54 erkek ve 76 kadın atlet kaldığı görülmektedir. Olimpiyata kalma rakamları 29 erkek, 51 kadın sporcu olarak görülmektedir. Yıldızlar şampiyonalarına katılımda erkeklerin çoğunlukta olduğu görülürken, gençler kategorisinden başlayarak kadın atlet sayısının erkek atlet sayısını geçtiği görülmüştür. Büyüklerde kadın atlet katılım oranı artarken son olarak olimpiyatlarda cinsiyet kriteri incelendiğinde oranın farklılaştığı, kadın atletlerin spora elit düzeyde devam etme oranlarının daha fazla olduğu görülmektedir.

Bu durum gelişimsel olarak kızların erkeklere oranla daha erken gelişmesiyle açıklanabilir. Erkek sporcuların kız sporculara göre erken ve geç gelişme durumlarına göre rakipleri ile arasındaki makası çok büyük oranda açmaktadır. Gençler kategorisinden itibaren erkek sporculardaki gelişim süreçlerindeki farklılar spora elit düzeyde devam etme oranlarındaki dramatik düşüşün sebebi olarak görülmektedir.

Yapılan bir çalışmada, kadın sporcuların sporu bırakma nedenlerinin sosyolojik kaynaklara dayandığı, sporun feminen özellikleri baskılayıcı bir unsur olarak algılamalarından kaynaklı bırakmaların olduğu görülmektedir.¹⁷ Cinsiyet faktörünün sporu bırakma ve dolayısıyla devam etme motivasyonlarının birbirinden farklı olmasına bağlanmaktadır.¹⁸⁻²²

Ullrich-French ve Smith Amerikalı atletlerin sporu bırakma oranlarını incelediğinde, çalışmamıza benzer bulgulara ulaşarak erkeklerde %25, kadınlarda

TABLO 5: Elit yıldız atletlerin ülkelere ve olimpiyatlarda finalist olma durumlarına göre dağılımı.

ÜA	Ülke isimleri	Elit yıldız atlet			Genç atlet			Büyük atlet			Olimpik atlet			%	
		E	K	T	E	K	T	E	K	T	E	K	T	EY	OA
1	Rusya	58	75	133	14	29	43	5	7	12	3	6	9	4,7 (3)	11,25 (1)
2	Almanya	63	98	161	15	33	48	2	7	9	1	6	7	5,7 (2)	8,75 (2)
3	ABD	95	120	215	14	24	38	2	5	7	2	4	6	7,6 (1)	7,5 (3)
4	Küba	19	30	49	8	10	18	5	2	7	4	1	5	1,7 (21)	6,25 (4)
5	Çek	22	18	40	3	5	8	2	2	4	2	2	4	1,4 (24)	5 (5)
6	Kenya	72	41	113	24	18	42	1	2	3	1	2	3	4 (4)	3,75 (6)
7	Avustralya	44	66	110	12	17	29	0	4	4	0	3	3	3,9 (5)	3,75 (7)
8	Etiyopya	39	37	76	9	11	20	4	1	5	2	1	3	2,7 (11)	3,75 (8)
9	Jamaika	30	43	73	9	16	25	4	4	8	1	2	3	2,6 (13)	3,75 (9)
10	Beyaz Rusya	17	25	42	3	10	13	0	5	5	0	3	3	1,5 (23)	3,75 (10)
11	Yeni Zelanda	9	16	25	1	3	4	1	2	3	1	2	3	0,9 (32)	3,75 (11)
12	Birleşik Krallık	49	53	102	18	16	34	2	1	3	1	1	2	3,6 (8)	2,5 (12)
13	Polonya	47	38	85	9	6	15	3	0	3	2	0	2	3 (9)	2,5 (13)
14	Yunanistan	40	20	60	4	5	9	2	1	3	1	1	2	2,1 (14)	2,5 (14)
15	Hırvatistan	11	21	32	4	6	10	1	3	4	0	2	2	1,1 (29)	2,5 (15)
16	Türkiye	10	16	26	2	6	8	2	2	4	1	1	2	0,9 (30)	2,5 (16)
17	Litvanya	6	5	11	1	3	4	1	1	2	1	1	2	0,4 (51)	2,5 (17)
18	Çin	34	49	83	6	7	13	0	1	1	0	1	1	2,9 (10)	1,25 (18)
19	Ukrayna	31	45	76	10	19	29	2	3	5	0	1	1	2,7 (12)	1,25 (19)
20	Kanada	32	27	59	3	5	8	0	1	1	0	1	1	2,1 (16)	1,25 (20)
21	İtalya	31	24	55	3	9	12	1	1	2	0	1	1	1,9 (18)	1,25 (21)
22	Romanya	13	42	55	3	17	20	1	2	3	1	0	1	1,9 (19)	1,25 (22)
23	Finlandiya	28	23	51	4	6	10	1	1	2	1	0	1	1,8 (20)	1,25 (23)
24	Fransa	27	21	48	6	8	14	2	0	2	1	0	1	1,7 (22)	1,25 (24)
25	Kazakistan	9	8	17	0	2	2	0	1	1	0	1	1	0,6 (37)	1,25 (25)
26	Slovakya	4	10	14	1	3	4	0	1	1	0	1	1	0,5 (42)	1,25 (26)
27	Belçika	4	8	12	2	2	4	1	0	1	1	0	1	0,4 (48)	1,25 (27)
28	Bahamalar	8	3	11	1	1	2	0	1	1	0	1	1	0,4 (52)	1,25 (28)
29	Şili	8	2	10	1	1	2	0	1	1	0	1	1	0,4 (56)	1,25 (29)
30	Özbekistan	4	5	9	1	2	3	0	1	1	0	1	1	0,3 (58)	1,25 (30)
31	Sırbistan	0	8	8	0	4	4	0	2	2	0	1	1	0,3 (61)	1,25 (31)
32	Portekiz	3	4	7	0	1	1	0	1	1	0	1	1	0,2 (64)	1,25 (32)
33	Moldova	0	5	5	0	2	2	0	1	1	0	1	1	0,2 (69)	1,25 (33)
34	Azerbaycan	3	0	3	1	0	1	1	0	1	1	0	1	0,1 (75)	1,25 (34)
35	Grenada	2	2	2	1	0	1	1	0	1	1	0	1	0,1 (84)	1,25 (35)
36	Saint Lucia	0	1	1	0	1	1	0	1	1	0	1	1	0 (100)	1,25 (36)

Çizelgede yüzdelik ifadelerin yanındaki parantez içleri sıralamayı belirtmektedir; E: Erkek; K: Kadın; T: Toplam; EY: Elit yıldız atlet; OA: Olimpik atlet.

ise %19,74 oranında sporu bırakma yüzdelerine ulaşmışlardır.²³ Çalışmamızla zıt bulgular barındırır nitelikte bir çalışma olarak, Keathley ve ark.nın 2013 yılında Amerikalı futbolcular üzerinde yapmış oldukları çalışmada, kız sporcuların sporu bırakma oranlarının, erkeklere oranla daha fazla olduğu görülmüştür.²⁴

Boccia ve ark.nın, 16 yaş altı kategorisinde başarılı olan sporcuların gelişimlerini inceledikleri araştırma, %60 oranla üst kategorilerde başarı gösterememeleri ile sonuçlanmıştır. Ancak 16 yaş altında yüksek atlama branşını yapan kadın sporcuların performanslarını büyük ölçüde devam ettirdikleri belirlenmiştir.^{15,16}

Enoksen'ın, 202 erkek ve 98 kadın toplamda 320 Norveçli atlet üzerine yaptığı araştırmada, çalışmamızın sonuçlarına karşıt bir biçimde bayan atletlerin sporu bırakma oranlarının erkeklere oranla daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Belirlenen farkın sebebi çalışma grubuna dâhil olan atletlerin cinsiyet dağılımlarının eşit olmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Araştırmacı bu değişikliğin bir sebebi olarak incelenen branşlar arasında çekiç atma, üç adım atlama, sıırıkla atlama ve uzun mesafe koşularının olmaması olarak belirtmiştir. Bulguların atletizmin tüm branşları araştırmaya dâhil edildiğinde değişeceği düşünülmektedir.²⁵

BRANŞ BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Olimpiyatlarda final yarışan sporcular incelendiğinde, toplam 80 sporcunun en çok katılım sağladığı branşların atlama branşları olduğu görülmektedir. İkinci sırada yine teknik disiplinler içeren atma branşlarının geldiği bulunmuştur. Kısa mesafe koşuları üçüncü sırada yer alırken bunları uzun mesafe koşuları takip etmektedir. Orta mesafe koşuları ise son sırayı yer almıştır.

Boccia ve ark.nın yaptıkları çalışmada, sporu bırakmada 16 yaş altı kategorisinde başarılı olan atletlerin %60'ının spora elit düzeyde devam etmedikleri ancak 16 yaş altında yarışan araştırmamıza paralel olarak kadın yüksek atlamacıların çıkan sonucun aksine üst kategorilerde de başarılarını devam ettirdikleri sonucu çıkmıştır. Atletizmin teknik branşlarında spora devam yüzdelerinin yüksek olduğu görülmektedir.¹⁵

Kadınların fiziksel gelişimleri erkeklere oranla daha erken gerçekleştiği için, 16 yaşına kadar gelen kadın sporcular gelişimlerinin büyük bir kısmını tamamlamıştır. Bu gelişime boy uzunluğu da dâhildir. Yüksek atlama branşı uzun boy gerektiren bir branştır. Oldukça teknik olarak ele alınan bu branşta teknik gelişimi 16 yaşından önce yıllarca tamamlayan kadın sporculardan boyu uzun olanlar diğerlerine göre daha çok ön plana çıktıklarından muhtemeldir ki 16 yaşından sonra da başarı çitaları yükselebilecektir.

ÜLKE VE KITA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışmamızda olimpiyata kalan 80 atletin 36 ülkeden geldiği görülmektedir. Yıldızlar Şampiyonasına

katılım olarak sıralandığında ilk 3 sırayı Amerika Birleşik Devletleri, Almanya ve Rusya'nın aldığı görülmüştür. Olimpiyata kalan sporcu sayıları incelendiğinde de ilk 3 sırayı aynı ülkelerin oluşturduğunu yalnızca sıralamanın Rusya Federasyonu, Almanya ve Amerika Birleşik Devletleri olarak değiştiğini görmekteyiz.

Hollings 1986-2004 yılları arasında Dünya Şampiyonalarında madalya kazanmış olan sporcuların uluslararası yarışmalarda madalya kazanma durumlarını, uluslararası yarışmalarda finalist olma durumlarını ve uluslararası yarışmalarda katılım barajını geçerek yarışma hakkı kazanma durumlarını incelemiştir. Spora elit düzeyde devam etme durumu dönüşüm olarak belirlenmiş, beklendik yarışmalarda yarışmayan atletler ise yıpranma olarak adlandırılmıştır.² Sonuçlar sporcuların adlarına yarıştıkları ülkeler üstünden değerlendirilmiştir. Araştırmada Dünya Şampiyonalarında en çok madalya kazanan 22 ülke incelenmiştir. Ülkelerin başarılı olma kriteri en az yıpranma oranı ve en çok dönüşüm oranına sahip olmaları olmuştur. Bu ülkelerden Amerika, Rusya ve Almanya'nın ilk 22 ülke içinde yer aldığı ancak madalya sahibi sporcularının ilerleyen yıllarda istendik başarıyı gösteremedikleri bulunmuştur. Başarılı kabul edilen ülkeler Küba, Avustralya, Kenya, Etiyopya, Güney Afrika, İspanya, Nijerya, Bulgaristan, Beyaz Rusya ve Morocco olarak belirlenmiştir. Çalışmamızda ilk 3'e giren ülkelerin başarı gösterememesinin sebebi gençler kategorisinde madalya sayılarının yüksek ancak madalya sahiplerinin gelecekte istendik başarıyı gösterememesinden kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda literatür incelendiğinde, elit düzeyde spora devam edememenin nedenleri, erken özelleşme, ülkelerin yetenek seçimlerindeki tercih kriterleri gibi pek çok faktörden kaynaklandığı görülmektedir.^{2,4,26}

SONUÇ

Ülkelerin spor yapılanmalarında önemli bir yeri olan yetenek seçimi ve yönlendirme modelleri arasında farklılıklar olmakla birlikte, atletizm gibi performans göstergesinin direk olduğu, metrik ve kronometrik bir branşta sporcu adaylarının belirlenmesi birçok branşa göre daha kolaydır. Cimnastik ve yüzme branşı ile birlikte "Temel Spor Branşı" olarak ele alınan atletizmde çocukların kronolojik-metabolik ge-

lişimleri, bağıl yaş etkisi, doğru branşa yönlendirme gibi özelliklere göre yönlendirme yapılması gelecek başarıları açısından performans gelişimlerine etkisi olacaktır. Bununla birlikte branş eğitim döneminde öncelikli olarak teknik-taktik gelişim verilerek kondisyonel gelişimin başlangıçta sınırlı olarak desteklenmesi sadece motorik özelliklere yönelik kısa vadeli kazançlar yerine uzun vadede başarıyı getirebilecektir.

Çalışmamızda yıldızlar kategorisinde yarışan atletlerin büyük çoğunluğunu erkek sporcular oluşturmuştur. Ancak bu durum gençler kategorisinden başlayarak büyükler şampiyonalarında ve olimpiyatlarda kadın sporcu sayısının erkek sporculardan fazla olmasıyla sonuçlanmıştır. Erkeklerle oranla kadınların fiziksel ve performans gelişimlerinin erken olması yapılacak yatırımlar ve yetenek yönlendirilmesinde göz önünde bulundurulmalıdır.

Ülkelerin yıldız sporcuları geç gelişim ve erken gelişim özelliklerine göre değerlendirmesi gerekmektedir. Erken gelişim gösteren sporcular için Yıldızlar Dünya Şampiyonaları gibi alt yapıda gerçekleşen büyük organizasyonlar hedeflenirken, geç gelişim gösteren ve gelecek vadeden yıldız atletlerin kariyerleri için gençler ve büyükler kategorisindeki başarı hedeflenmesi ile daha başarılı sonuçlar elde edilebilir. Nüfus olarak kalabalık ülkeler alt yapıdaki başarılı sporcuları büyükler kategorisine kadar bu başarıyı koruyamazlar da üst yapıda bunu telafi edebilmektedirler. Nüfusu az olan ülkeler ise ancak alt yapıdaki sporcularının madalya sahibi olma ve finalist olma sayılarını artırarak büyükler kategorisinde başarı sağlayabilmektedir.

Atlama branşlarını, atma branşları sonrasında kısa mesafe koşuları ve uzun mesafe koşuları takip etmektedir. Son sırayı orta mesafe koşuları almıştır. Buna göre atma ve atlama branşlarının performans devamlılığındaki bu potansiyel antrenörler tarafından göz önünde bulundurulmalıdır.

Yapılan çalışmalar erken özelleşmenin sporu erken bırakmada büyük bir faktör olduğunu göstermektedir. Bu durum için ilk olarak antrenörlerin antrenman sistemleri gözden geçirilmelidir. Kulüplerin

özellikle alt yapı aşamasındaki başarı beklentisi antrenörler üzerinde baskı yaratmakta bu durum antrenörlerin alt yapıda antrenman yaşı uygun olmadığı hâlde sporculara uygulanan ağır yüklenmelere sebep olmaktadır.²⁷ Genç sporcuların yetişkinlere uygun antrenman modellerine maruz kalmasından kaynaklanan erken özelleşmenin, sporcularda sporu bırakma ve tükenmişlik gibi durumların görülmesine sebep olmaktadır.

Elit sporcu yetiştirme yolunda erken özelleşme gelişimin engellenmesiyle sonuçlanabilmektedir. Bununla birlikte literatür incelendiğinde kazanmakla ilgili aşırı baskıdan dolayı sporcular tükenmişlik sendromu yaşayabilmekte ve bu durum sporu bırakmalarıyla sonuçlanabilmektedir.²⁸ Elit sporcu gelişiminde deneme yılları olarak adlandırılan evrenin mümkün olduğunca çeşitli spor dalları içermesi önerilmektedir. 6-12 yaş arası çocukların hem beceri gelişimi hem de erken özelleşmeyi engellemesi nedeniyle çeşitlilik oldukça önemlidir.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Sare Bostancı, Hacı Ahmet Pekel, Latif Aydos; **Tasarım:** Hacı Ahmet Pekel, Latif Aydos; **Denetleme/Danışmanlık:** Sare Bostancı, Hacı Ahmet Pekel, Latif Aydos; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Sare Bostancı; **Analiz ve/veya Yorum:** Sare Bostancı, Hacı Ahmet Pekel, Latif Aydos; **Kaynak Taraması:** Sare Bostancı, Hacı Ahmet Pekel, Latif Aydos; **Makalenin Yazımı:** Sare Bostancı; **Eleştirel İnceleme:** Hacı Ahmet Pekel, Latif Aydos; **Kaynaklar ve Fon Sağlama:** Sare Bostancı, Hacı Ahmet Pekel, Latif Aydos; **Malzemeler:** Sare Bostancı, Hacı Ahmet Pekel.

KAYNAKLAR

- Schumacher YO, Mroz R, Mueller P, Schmid A, Ruecker G. Success in elite cycling: a prospective and retrospective analysis of race results. *J Sports Sci.* 2006;24(11):1149-56. PMID: 17175613. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#)
- Hollings SC. World junior success is a prerequisite for world senior success. *Modern Athlete and Coach.* 2006;44(1):14-7. [\[Link\]](#)
- Durandt J, Parker Z, Masimla H, Lambert M. Rugby-playing history at the national U13 level and subsequent participation at the national U16 and U18 rugby tournaments. *South African Journal of Sports Medicine.* 2011;23(4):103-5. DOI:10.17159/2078-516X/2011/v23i4a321 [\[Link\]](#)
- Pekel HA, Aydos L. Türk atletlerinin alt yapıdaki başarıları ile elit seviyedeki başarı durumlarının karşılaştırılması [A comparison of success rates of Turkish elite track & field athletes with their developmental stage achievements]. *Uluslararası Hakemli Akademik Spor Sağlık ve Tıp Bilimleri Dergisi.* 2014;13(4):1-13. [\[Link\]](#)
- Zelichenko V. The long-term competition activity of the world's top athletes. *New Studies in Athletics.* 2005;20(2):19-24. [\[Link\]](#)
- Pekel HA. Atletizmde yetenek aramasına bağlı olarak 10-12 yaş grubu çocuklarda bazı değişkenler üzerinde normatif çalışma [Doktora tezi]. Ankara: Gazi Üniversitesi; 2007. Erişim tarihi: 22.02.2024 Erişim linki: [\[Link\]](#)
- Balyı I, Way R, Colin H, eds. Pekünlü E, Özsu İ, çeviri editörleri. *Uzun Vadeli Sporcu Gelişimi.* 1. Baskı. Ankara: Spor Yayınevi ve Kitabevi; 2016.
- Bompa TO, ed. Bağırhan T, çeviri editörü. *Antrenman Kuramı ve Yöntemi.* 5. baskı. Ankara: Bağırhan Yayınevi; 2017.
- Schulz R, Curnow C. Peak performance and age among superathletes: track and field, swimming, baseball, tennis, and golf. *J Gerontol.* 1988;43(5):P113-20. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#)
- Hollings SC, Hopkins WG, Hume PA. Age at peak performance of successful track & field athletes. *International Journal of Sports Science & Coaching.* 2014;9(4):651-61. [\[Crossref\]](#)
- Pekel HA. Sporcu açısından Türkiye'de atletizmin problemleri üzerine bir araştırma [Yüksek lisans tezi]. Ankara: Gazi Üniversitesi; 2003. Erişim tarihi: 22.02.2024 Erişim linki: [\[Link\]](#)
- Bayraktar I, Pekel HA, Yaman M, Aydos L. *Atletizmde Türkiye Norm Değerleri.* 1. Baskı. Ankara: Ata Ofset Matbaacılık; 2010.
- Barreiros A, Côté J, Fonseca AM. From early to adult sport success: analysing athletes' progression in national squads. *Eur J Sport Sci.* 2014;14 Suppl 1:S178-82. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#)
- Hollings SC, Mallett CJ, Hume PA. The world junior athletics championships: New Zealand athletes' lived experiences. *International Journal of Sports Science & Coaching.* 2014;9(6):1357-74. [\[Crossref\]](#)
- Boccia G, Moisé P, Franceschi A, Trova F, Panero D, La Torre A, et al. Career performance trajectories in track and field jumping events from youth to senior success: the importance of learning and development. *PLoS One.* 2017;12(1):e0170744. Erratum in: *PLoS One.* 2017;12(5):e0178662. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#) [\[PMC\]](#)
- Bompa TO. *Total Training For-Young Champions.* 1st ed. Champaign, IL: Human Kinetics; 2000.
- Guillet E, Sarrazin P, Fontayne P, Brustad R. Understanding female sport attrition in a stereotypical male sport within the framework of Eccles's expectancy-value model. *Psychology of Women Quarterly.* 2006;30(4):358-68. [\[Crossref\]](#)
- Gould D, Feltz D, Weiss M. Motives for participating in competitive youth swimming. *International Journal of Sport Psychology.* 1985;16:126-40. [\[Link\]](#)
- Sirard JR, Pfeiffer KA, Pate RR. Motivational factors associated with sports program participation in middle school students. *J Adolesc Health.* 2006;38(6):696-703. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#)
- Wankel LM, Kreisel PSJ. Factors underlying enjoyment of youth sports: sport and age group comparisons. *Journal of Sport Psychology.* 1985;7(1):51-64. [\[Crossref\]](#)
- Yan JH, McCullagh P. Cultural influence on youth's motivation of participation in physical activity. *Journal of Sport Behavior.* 2004;27(4):378-90. [\[Link\]](#)
- Crane J, Temple V. A systematic review of dropout from organized sport among children and youth. *European Physical Education Review.* 2015;21(1):114-31. [\[Crossref\]](#)
- Ullrich-French S, Smith A. Social and motivational predictors of continued youth sport participation. *Psychology of Sport and Exercise.* 2009;10(1):87-95. [\[Crossref\]](#)
- Keathley K, Himelein MJ, Strigley G. Youth soccer participation and withdrawal: gender similarities and differences. *Journal of Sport Behavior.* 2013;36(2):171-88. [\[Link\]](#)
- Enoksen E. Drop-out rate and drop-out reasons among promising Norwegian track and field athletes. *Scandinavian Sport Studies Forum.* 2011;2:19-43. [\[Link\]](#)
- Larson HK, Young BW, McHugh TF, Rodgers WM. Markers of early specialization and their relationships with burnout and dropout in swimming. *J Sport Exerc Psychol.* 2019;41(1):46-54. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#)
- Myer GD, Jayanthi N, Difiore JP, Faigenbaum AD, Kiefer AW, Logerstedt D, et al. Sport specialization, part I: does early sports specialization increase negative outcomes and reduce the opportunity for success in young athletes? *Sports Health.* 2015;7(5):437-42. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#) [\[PMC\]](#)
- Keulen GEV, Werneck FZ, Coelho EF, Aguiar CM, Miranda L, Lima JRPD. Gold score athletics: talent detection model for track and field. *Revista Brasileira de Medicina do Esporte.* 2023;30:e2022_0147. [\[Crossref\]](#)